

15. Recommendation 1604 (2003) 11 Council of Europe Parliamentary Assembly " Role of the public prosecutor's office in a democratic society governed by the rule of law" [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/T>
16. Reply from the Committee of Ministers adopted at the 870th meeting of the Ministers' Deputies № 10068 (4 February 2004) <http://assembly.coe.int/ASP/Doc/XrefViewHTML.asp?FileID=10457&Language>
17. Opinion on the Draft Law on the public prosecutor's office of Ukraine (prepared by the Ukrainian commission on strengthening democracy and the rule of law) adopted by the European commission for democracy through law at its 92nd Plenary Session no 667 / 2012 CDL-AD (2012) 019 (Venice, 12-13 October 2012) [Електронний ресурс]. – Режим доступу [http://www.venice.coe.int/docs/2012/CDL-AD\(2012\)019-e.pdf](http://www.venice.coe.int/docs/2012/CDL-AD(2012)019-e.pdf)
18. Opinion on the Draft Law of Ukraine on the office of the public prosecutor adopted by the European commission for democracy through law 539/29 CDL-AD (2009) 048 (Strasbourg, 27 October 2009) [Електронний ресурс]. – Режим доступу [http://www.venice.coe.int/docs/2009/CDL-AD\(2009\)048-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/2009/CDL-AD(2009)048-e.asp)
19. Conference of Prosecutors General of Europe 5 Session organized by the Council of Europe in cooperation with the Prosecutor General of Lower Saxony (Germany) Celle, 23 – 25 May 2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу www.coe.int/t/dghl/cooperation/cpe/conferences/cpge/2004http://www.venice.coe
20. Conference of Prosecutors General of Europe (CPGE) 7th session organised by the Council of Europe in cooperation with the Prosecutor General of the Russian Federation [Електронний ресурс]. – Режим доступу [http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/ccpe/conferences/CPGE/2006/CPGE\(2006\)_E_conclusions_fin.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/ccpe/conferences/CPGE/2006/CPGE(2006)_E_conclusions_fin.pdf)
21. Висновок № 3 (2008) Консультативної ради європейських прокурорів "Про роль прокуратури за межами сфери кримінального права" [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc>
22. Конституції країн світу : Довідник [Електронний ресурс]. – Режим доступу www.uznag.org
23. Мычко Н. И. Европейская система прокуратур / Н. И. Мычко, Н. А. Голова. – Донецк: Ноулідж, 2011. – 487 с.

УДК 332: 338

Ж.В. Семчук
к. ю. н., доцент,
Львівський університет бізнесу та права

ЕКОНОМЕТРИЧНА МОДЕЛЬ ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ ЗАСОБІВ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ РЕСУРСАМИ СОЦІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ З УРАХУВАННЯМ СОЦІАЛЬНОГО КОНСТРУЮВАННЯ

Запропонована економетрична модель щодо управління інвестиційними ресурсами соціальної економіки за умови кризового стану економіки з урахуванням структурних змін в ринковому середовищі на засадах проектного аналізу, соціального конструювання та системно-ціннісного підходу.

Ключові слова: соціальна економіка, інвестиційні ресурси, оптимізація, проектний аналіз, цінність проекту, соціальне конструювання.

Предложена економетрична модель относительно управления инвестиционными ресурсами социальной экономики при условии кризисного состояния экономики с учетом структурных изменений в рыночной среде на принципах проектного анализа, социального конструирования и системно-ценностного подхода.

Ключевые слова: социальная экономика, инвестиционные ресурсы, оптимизация, проектный анализ, ценность проекта, социальное конструирование.

A econometric model is offered in relation to the management of social economy investment resources on condition of the crisis state of economy taking into account structural changes in a market environment on principles of project analysis, social constructing and system-valued approach.

Keywords: social economy, investment resources, optimization, project analysis, value of project, social constructing.

Постановка проблеми. Нова економічна ситуація, що виникла в країні в умовах зовнішньої агресії та економічної кризи, вимагає перегрупування статей бюджету, оскільки постійно коригуються витрати на міністерство оборони. Плануються і закладено в бюджет на кінець липня 2014 р. урядом України додаткові

витрати на проведення антитерористичної операції (АТО) (11 млрд. грн.), відновлення Донецької та Луганської областей в сумі 3,3 млрд. грн. і окремо 1 млрд грн – на соціально-економічний розвиток регіонів.

Граничний розмір державного боргу на кінець 2014 року у разі прийняття поправок до бюджету складе не 664 млрд. грн. (як планувалось на початок 2014 року), а 814,3 млрд. грн.

В таких складних актуальних умовах ефективність управління ресурсами соціально орієнтованої економіки потребує удосконалення чинних науково-методичних засад, зокрема, більш чіткого використання методології інформаційних технологій, діагностування зовнішнього середовища вибраної сфери діяльності, можливості застосування економетричної моделі на засадах соціального конструювання, а також обернених зв'язків з позицій процесів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Цінності є звичними складовими системи економічних знань. Суттєвою властивістю соціально-гуманітарних знань є той факт, що дослідження довільного об'єкту проходить з певних ціннісних позицій та інтересів. У соціальних науках об'єкт дослідження не просто вивчається, але одночасно оцінюється з різних позицій. Зміна стану систем і досягнення бажаної цінності C_B здійснюється на основі реалізації відповідного проекту, цінність якого визначається як різниця [1]:

$$\Delta C = C_B - C_0 \Rightarrow \max, \quad (1)$$

де C_0 – початкова цінність проекту.

Розроблено систему рівнянь математичної (економетричної) моделі для аналізу соціальної політики підприємств, які враховують виробництво та інвестиційні проекти [2]. З допомогою цієї моделі можна досліджувати структурні деформації в мікро- та макроекономічному аспекті з урахуванням показників, які характеризують перспективи інвестиційних проектів, соціальні ресурси і науково-технічний прогрес.

Окремі напрями соціально-економічних досліджень за тематикою оцінювання якості проектів та бюджетних витрат висвітлено в [2].

Соціальне конструювання [4] розглядається як самостійна форма управлінської діяльності, яка є різновидом інженерної діяльності і безпосередньо пов'язана із розгортанням у часі сукупності процедур, що дозволяють сформулювати певну цілеспрямовану систему рекомендацій.

Метою даної праці є удосконалення економетричної моделі для аналізу соціальної політики регіонів з урахуванням елементів системно-ціннісного та проектного підходів, витрат місцевого бюджету та специфіки соціального конструювання в умовах економічної кризи та воєнних дій.

Виклад основного матеріалу. Співвідношення математичної моделі, які пов'язують складові виробничої функції $W(K,L,T)$ з відповідними складовими прибутку Π і витрат на активізацію соціальних ресурсів V представимо аналогічно як у праці [2] і орієнтуємо для аналізу економічних процесів області (наприклад, Львівської) чи регіону:

$$\Pi = cW^{r+1} - wL - rK + I(W(x_i) - W) \Rightarrow \max, \quad (2)$$

$$\Pi_z = d \cdot \Pi + (1-d) \cdot V \Rightarrow \text{opt}, \quad (3)$$

$$J(P_k, FB(P_k)) = \int_{t_0}^{t_k} f(\bar{y}, \bar{u}, \bar{s}, \bar{Q}) dt \Rightarrow \text{opt}. \quad (4)$$

Тут Π – загальний прибуток (зокрема, регіону чи області), поданий у вигляді функції Лагранжа; c, r, w – параметри функції прибутку; w – характеризує середню ставку заробітної плати персоналу; L – середня чисельність працівників (в даному (актуальному) році); I – параметр Лагранжа; Π_z – функція компромісу (з відповідними коефіцієнтами вагомості прибуток, який отримують виробники, якщо розглядати виробничий цикл товарів від ресурсів до споживача); $d, (1-d)$ – коефіцієнти вагомості, які встановлюють експертним методом; K – основні виробничі фонди; T – коефіцієнт нейтрального науково-технічного прогресу (НТП); P_k – інформаційні потоки; Q – коефіцієнт чутливості; \bar{y} – вектор заданих впливів ($y_j(t)$ – компоненти вектора (фактори, для урахування яких можна використовувати відповідні індекси), $j = 1, 2, \dots, n$); \bar{u} – вектор керувань; \bar{s} – вектор невизначених збурень; $[t_0, t_k]$ – інтервал часу, в якому розглядається процес (формування оптимальних значень параметрів, які відповідають інформаційним потокам $P_k, k=1, 2, \dots, m$); m – загальне число інформаційних потоків, які розглядаються в даному інвестиційному проекті; $J(P_k, FB(P_k))$ – функціонал якості (зокрема, проекту); $f(\bar{y}, \bar{u}, \bar{s}, \bar{K})$ – функція, що відображає показник якості процесів, які відповідають конкретному соціальному проекті; $FB(P_k)$ – функція, яка характеризує обернений зв'язок (*Feedback*) між потоками P_k і оточенням проекту з урахуванням коефіцієнта чутливості Q .

Складові Π_z (регіону, області) необхідно змінювати з допомогою податків та інших регуляторних державних механізмів, зокрема, з допомогою загальнодержавного та місцевого бюджетів.

Відповідно до мети аналогічно як у [1, с. 6] доцільно сформулювати наукову гіпотезу дослідження для прогнозування показників бажаної цінності під час стратегічного планування проектів у нових економічних умовах. Нові економічні умови (на думку політиків та урядовців) повинні враховувати перегляд стратегії національної безпеки України та Воєнної доктрини України.

У процесі побудови та підтвердження наукової гіпотези виділяють декілька етапів. Перший етап – аналіз фактів, які характеризують актуальну ситуацію (умови зовнішньої агресії, воєнних дій, економічної кризи, допомоги зарубіжних країн). Другий етап – формування наукової гіпотези: підвищення на основі співвідношень (1)-(4) якості управлінських процесів формування програми проектів для забезпечення: 1) додаткових витрат для міністерства оборони (Кабінет Міністрів пропонує закласти в поточний державний бюджет витрати в розмірі 18,2 млрд. гривень (2014-07-28) на: проведення антитерористичної операції (АТО) – проект 1; 2) витрати на допомогу переселенцям (з Криму, Донецької та Луганської обл.) – проект 2; 3) витрати на відбудову інфраструктури, визволених від терористів територій (мости, дороги, будівлі тощо) – проект 3. При формуванні вказаних трьох проектів бажано враховувати один із інструментів трансформаційних процесів, яким є реінжиніринг [5].

Метою проекту реінжинірингу за Манганеллі/Клайном вважається кардинальне підвищення конкурентоспроможності, а засобом – впровадження новітніх інформаційних технологій [5]. Фаза розроблення припускає не тільки активне використання інформаційних технологій, але й соціальне конструювання. Фаза завершення проекту за Манганеллі/Клайном в явному вигляді відсутня, очевидно оцінку ефективності передбачається проводити на етапі впровадження.

Структуру витрат SPB місцевого (обласного) та частки державного бюджетів (регіонів) з урахуванням витрат на проекти (1, 2, 3) визначаємо за формулою, аналогічною [3], для відповідної програми регіонального рівня:

$$\Sigma PB = PB_L + PB_{SI} + PB_{SS} + PB_P + PB_M + PB_W + PB_{VI} + PB_Z, \quad P_{SR} = P_D \cdot \Sigma PB, \quad (5)$$

де PB_L – створених нових робочих місць для молоді та переселенців; PB_{SI} , PB_{SS} – витрати бюджету (місцевого і державного) на розвиток соціальної інфраструктури та соціальне страхування відповідно; PB_P – витрати на допомогу переселенцям; PB_M – витрати на добровільну міграцію населення; PB_W – переорієнтування низки підприємств щодо випуску продукції, необхідної для воєнної промисловості; PB_{VI} – відновлення зруйнованої інфраструктури (зокрема, в Луганській та Донецькій обл.); PB_Z – витрати бюджетів на інші потреби області (чи регіону); P_D – коефіцієнт дисконтування різночасних витрат і результатів; P_{SR} – динамічний показник соціально-економічної ефективності регіону (області).

Слід відзначити, що в кризових умовах державний бюджет не здатний узяти на себе повністю витрати на соціальні потреби. З іншого боку, держава зобов'язана захищати інтереси найбідніших верств населення, тобто забезпечувати отримання відповідних соціальних послуг. Оскільки об'єкти соціальної інфраструктури повністю перейти на самофінансування не можуть, то доцільно поєднувати фінансування державних та приватних фондів для забезпечення функціонування програм як на загальнодержавному, так і на територіальному рівнях. Частина додаткових коштів на АТО і відновлення Донбасу та Луганщини буде залучено за рахунок фізичних осіб українців шляхом збору військового податку у розмірі 1,5 % з доходів до кінця 2014 року. За оцінками прем'єра (А. Яценюва, 2014-07-031), військовий податок дозволить зібрати приблизно 2,9 млрд грн.

Важлива роль у розв'язанні такого типу проблем має бути відведена підприємствам, алгоритм соціально-економічної діяльності яких викладено у праці [2], і які теж могли б узяти на себе частину витрат на забезпечення об'єктів соціальної інфраструктури.

Але потрібно пам'ятати, що соціальна інфраструктура є складною розгалуженою багатоаспектною системою, якій властиві різноманітні багаторівневі зв'язки і стосунки, що в сукупності забезпечують життєдіяльність та розвиток регіональних співтовариств.

Тому при фінансуванні соціальної інфраструктури необхідно дотримуватися урахування принципу інерційності її функціонування і диференціювати послуги підприємств соціальної інфраструктури залежно від доходів та прибутків окремих громадян і регіонів в цілому, більше даючи самостійності органам місцевого самоврядування.

Як індекс якості (індикатор критерію рівня якості) програми проектів необхідно прийняти відношення показника соціально-економічної ефективності регіону до базового P_{SB} , який відповідатиме 2013 року:

$$k_Q = P_{SR} / P_{SB} = P_D \cdot \Sigma PB / P_{SB}, \quad (6)$$

Базовий динамічний показник соціально-економічної ефективності регіону (за даними 2013 р.) P_{SB} (і відповідно k_Q) визначимо експертним методом і за методикою праці [6] з урахуванням факторів, що характеризують в динаміці: 1) рівень зайнятості працездатного населення, %; 2) рівень безробіття, %; 3) зростання (зменшення) рівня життя населення – забезпеченість житловою площею, дитячими дошкільними закладами, закладами освіти, послугами закладами охорони здоров'я, культури, побутового обслуговування, житлово-комунального господарства в розрахунку на одну особу населення; 4) товарообіг оптової та

роздрібною торгівлі в розрахунку на одного мешканця; 5) обсяг платних послуг населенню в розрахунку на одного мешканця; 6) середньомісячна заробітна платня працівників; 7) доходи населення в розрахунку на одну особу; 8) витрати бюджету в розрахунку на одного мешканця; 9) рівень інфляції, %; 10) індекс соціального конструювання. 11) індекс фінансової підтримки волонтерів та волонтерських організацій. Вказані 11 факторів (індикаторів) трактуємо як компоненти $y_j(t)$ ($j = 1, 2, \dots, 9$) вектора заданих впливів \bar{y} (4).

Соціальні конструювання і проектування є різновидами соціоінженерії діяльності, проявляються на стадії підготовки управлінських рішень і постають у формі соціальних проектів [4]. Соціальне конструювання у відзначених вище проєктах передбачає, зокрема, залучення психологів для праці з переселенцями, в яких соціальний статус змінився (погіршився) і є проблеми із працевлаштуванням. І переселенці розуміють, що місцеві мешканці та волонтери не зможуть весь час забезпечувати їх їжею та житлом.

Л. Коваль у статті “Як переселенцям знайти своє місце у мирному житті” (Урядовий кур’єр) за 21 червня відзначає. Єдина база вакансій по всій Україні надає інформацію про вакансії, навчальні заклади, підприємства, установи та організації, з якими співпрацює служба зайнятості, проконсультують з питань законодавства у сфері праці та зайнятості, а також запропонують послуги з професійної орієнтації – яких саме фахівців і у якій кількості потребує конкретна місцевість. А для тих, хто має бажання стати на облік, є можливість зробити це незалежно від місця перебування чи реєстрації. До речі, у Державній службі зайнятості «Урядовому кур’єру» розповіли, що з 1 травня по 12 червня 2014 року до центрів зайнятості України звернулося 304 особи з числа жителів Донецької та 113 осіб – із Луганської областей. Найбільше донеччан звернулися до Київського міського – 72 особи, Запорізького та Дніпропетровського – по 26 осіб відповідно центрів зайнятості. За сприяння служби зайнятості працевлаштовано 41 переселенець з Донецької та 23 переселенці – з Луганської областей. Статус безробітного отримали 161 житель Донецької та 59 – Луганської областей, у тому числі 158 особам призначено виплату допомоги з безробіття (117 людей – з Донеччини, 41 людина – з Луганщини). Усі послуги Державна служба зайнятості надає безкоштовно.

Систему динамічних індексів (показників) соціально-економічної ефективності регіону для порівняння з k_Q оцінимо (за даними 2013 р.) за методикою праці [7]:

$$k_e = Dn/Dp; \quad k_{ez} = Dn/Dz; \quad k_{en} = Dn/Dnp; \quad k_{er} = Dn/DR; \quad k_{ei} = Dn/DI, \quad (7)$$

де k_e – загальний коефіцієнт ефективності соціально-економічного розвитку регіону, приріст обсягу виробництва продукції Dn в регіоні в кінцевому періоді у порівнянні з базовим Dp ; $Dn = Ok/Ob$; Ok, Ob – обсяг виробництва продукції за кінцевий й базовий періоди; $Dp = Pk/Pb$; Pk, Pb – вартість використаних ресурсів за кінцевий й базовий періоди; k_{ez} – коефіцієнт ефективності використання основних засобів виробництва в регіонах, визначається як відношення приросту виробництва продукції Dn в економіці регіону до приросту середньорічної вартості основних засобів Dz ; $Dz = Zk/Zb$; Zk, Zb – середньорічна вартість основних засобів за кінцевий і базовий періоди; k_{en} – коефіцієнт ефективності використання працівників, зайнятих в економіці регіону, можна визначати відношенням приросту виробництва продукції Dn до приросту Dnp продуктивності працівників за досліджуваній період; $Dnp = Pnpk/Pnpb$; $Pnpk, Pnpb$ – продуктивність праці працівників за кінцевий і базовий періоди (вартісний аспект); k_{er} – коефіцієнт ефективності використання природних ресурсів, визначається відношенням приросту виробництва продукції до приросту використаних природних ресурсів за базовий й кінцевий періоди; $DR = Opk/Opb$; Opk, Opb – вартість використаних природних ресурсів за кінцевий й базовий періоди; $k_{ei} = Dn/DI$ – коефіцієнт ефективного використання інвестицій, визначається відношенням приросту інвестицій регіону за базовий й кінцевий періоди; $DI = Ik/Ib$; Ik, Ib – інвестиції в основний капітал в галузях економіки за кінцевий (актуальний) і базовий періоди. Ефективність інвестицій в регіональних соціально-економічних системах проявляється: у зниженні частки капітальних вкладень за рахунок зменшення інвестиційних витрат на будівництво основних та обслуговуючих виробництв, енергетичного й транспортного господарства, зовнішніх мереж і споруд, на водопостачання, каналізацію, тепло- і газифікацію, благоустрій території тощо [3].

Сумарна вартість використаних ресурсів Pk, Pb в актуальний та базовий (2013 р.) періоди часу визначається за формулою [6]:

$$Pk = Zk + Mpk + Pnpk + Opk, \quad Pb = Zb + Mpb + Pnpb + Opb, \quad (8)$$

де Mpk, Mpb – вартість використаних матеріальних ресурсів.

На основі попереднього аналізу статистичних даних встановлено:

$$k_e < k_Q; \quad k_{ez} < k_Q; \quad k_{en} < k_Q; \quad k_{er} < k_Q; \quad k_{ei} < k_Q, \quad (9)$$

Сформулюємо критеріальні співвідношення:

$$(k_e - k_Q)/k_e \Rightarrow \min; \quad (k_{ez} - k_Q)/k_{ez} \Rightarrow \min; \quad (k_{en} - k_Q)/k_{en} \Rightarrow \min; \\ (k_{er} - k_Q)/k_{er} \Rightarrow \min; \quad (k_{ei} - k_Q)/k_{ei} \Rightarrow \min, \quad (10)$$

Співвідношення (10) дозволяють сформулювати новий варіант оптимізаційної задачі (1)–(4), (10), оцінити компоненти вектора керувань \bar{u} , і розробити алгоритм для визначення оптимальної якості сформульованих вище проєктів.

Зміну загального обсягу виробництва продукції ($\Delta P_{SR}, \Delta Ok$) для регіону подамо з допомогою формули [8]:

$$(f(P_{SR0} + \Delta P_{SR}) - c_1) - (f(P_{SR0}) - c_0) = c_0 \cdot k_p \cdot E_{inv} \cdot f_F(F) \cdot \Delta P_{SR}, \quad (11)$$

де $f(P_{SR})$ – відносна ціна одиниці продукції l -ї галузі виробництва як функція від відносного натурального обсягу її реалізації P_{SR} ($l=1,2,3,\dots$); c_0, c_1 – собівартості одиниці продукції (l -ї галузі виробництва), яка виготовляється відповідно до і після проведення для управлінського персоналу і робітників заходів, пов'язаних з реалізацією проектів; P_{SR0}, k_p – фактичний натуральний обсяг виготовлення продукції та її питома капіталомісткість до проведення для персоналу та робітників заходів, пов'язаних з реалізацією проектів; E_{inv} – відносна нормативна ефективність (усереднена) капіталовкладень у виробництво продукції на підприємствах регіону з урахуванням ризику можливого зниження рівня цін внаслідок дифузії інновацій. При оцінюванні функцій і параметрів у виразі (11) враховується індексована вартість основних фондів за вирахуванням їх зношення.

Оптимальні інвестиції ΔI у виробництво підприємства щодо покращених видів продукції визначено за співвідношенням [7]:

$$\Delta I = \frac{K_\phi \cdot I_e}{\Phi_{em}} \cdot \left(\frac{1}{I_\psi} - 1 \right) - \Phi_{ne} - \Phi_F. \quad (12)$$

Тут K_ϕ – фактична величина вартості усіх одиниць обладнання того виду, що використовується для виготовлення аналізованого типу продукції (l -ї галузі виробництва), грн.; I_e – індекс зміни цін на обладнання, разів; Φ_{em} – фондвіддача основних засобів підприємства, частки одиниці; I_ψ – індекс зміни цін на продукцію, що виготовляється за допомогою нового обладнання, разів; Φ_{ne} – вартість основних засобів підприємства, які не використовуються у виробничому процесі, але можуть застосовуватись для виготовлення покращеного виду обладнання, грн.; Φ_F – частка фондів підприємства, які витрачені на підвищення кваліфікації (зокрема, освітньо-фахового потенціалу) робітників і управлінського персоналу.

Співвідношення (11), (12) доповнюють економетричну модель (1)–(4), (10) і з їх допомогою можна формулювати, зокрема, обернені задачі реінжинірингу процесів відбудови інфраструктури в Донецькій та Луганській областях. На думку Анатолія Ткачука (директора з науки та розвитку Інституту громадянського суспільства, юриста, народного депутата України

1-го скликання) відбудова повинна забезпечити якісно нові реалії, розкрити причинно-наслідкові зв'язки між системами-проектами та системами продуктами і не відтворювати ті підприємства та промислові функції, які були закладені в період СРСР.

Висновки. Розроблено економетричну модель для аналізу проектів щодо управління інвестиційними ресурсами соціальної економіки з урахуванням воєнних конфліктів та витрат на переселенців. З допомогою цієї моделі з урахуванням показників (індексів соціально-економічної ефективності регіону, області), які характеризують перспективи інвестиційних проектів, соціальні ресурси, елементи соціального конструювання і науково-технічний прогрес сформульовано новий варіант оптимізаційної задачі, з допомогою якої можна оцінити компоненти вектора керувань \bar{u} і розробити алгоритм для визначення оптимальної якості сформульованих проектів.

Перспектива. Запропоновану методику побудови системи рівнянь економетричної моделі можна буде орієнтувати на оптимізацію соціальної політики регіонів і держави в макроекономічному масштабі.

Література

1. Бондаренко В. В. Обґрунтування портфельів проектів реінжинірингу систем пожежогашіння сільських поселень : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук: спец. 05.13.22 “Управління проектами та програмами” / В. В. Бондаренко. – Львів, 2014. – 18 с.
2. Семчук Ж. В. Теоретичні основи управління інвестиційними ресурсами соціальної економіки з урахуванням принципів проектного аналізу / Ж. В. Семчук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.14. – С. 264-269.
3. Кратт О. А. Управління якістю проектів подолання соціально-економічних наслідків закриття вугільних шахт / О. А. Кратт, А. І. Ярембаши // Управління проектами та розвиток виробництва. Збірник наукових праць – Луганськ: вид-во СЛУ ім. В. Даля, 2012. – № 2 (42). – С. 30-36.
4. Зуєв В. М. Соціальні технології в царині соціальної інженерії і соціального конструювання / В. М. Зуєв // Вісник НТУУ “КПІ”. Політологія. Соціологія. Право: збірник наукових праць. – 2012. – № 2 (14). – С. 29–33.
5. Таранюк Л. М. Методологія реінжинірингу бізнес-процесів промислових підприємств / Л. М. Таранюк // Механізм регулювання економіки. – 2011. – № 1. – С. 111-119.
6. Швець П. А. Методичні підходи до оцінки ефективності розвитку регіональних соціально-економічних систем / П. А. Швець, Т. І. Пішеніна, Р. О. Матвієнко // Зб. наук. праць Вінницького національного аграрного ун-ту. Серія: Економічні науки. – Вінниця: 2011. – Т. 2, № 1(48). – С. 71-76.

7. Скриньковський Р. М. Освітньо-фаховий потенціал персоналу як фактор впливу на інвестиційну привабливість підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук: спец. 08.00.07 "Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика"/ Р. М. Скриньковський. – Львів, 2014. – 20 с.

УДК: 340.1

І.Я. Олендер

суддя

Вищого адміністративного суду України

ЦИВІЛЬНИЙ ПОЗОВ ПРО СТЯГНЕННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ УХИЛЕННЯМ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ, У КРИМІНАЛЬНІЙ СПРАВІ: ПИТАННЯ ЮРИСДИКЦІЇ

В статті розглядаються проблемні питання цивільного позову у кримінальній справі про ухилення від сплати податків. Аналізується поняття «шкода, завдана злочином» та її співвідношення з поняттям податкового боргу, досліджуються проблеми юрисдикції. Обґрунтовується висновок, що вимоги про відшкодування шкоди, завданої ухиленням від сплати податків, можуть вирішуватися виключно в порядку адміністративного судочинства.

Ключові слова: податковий борг; ухилення від сплати податків; юрисдикція; цивільний позов у кримінальній справі.

В статье рассматриваются проблемные вопросы гражданского иска в уголовном деле об уклонении от уплаты налогов. Анализируется понятие «вред, причиненный преступлением» и её соотношение с понятием налогового долга, исследуются проблемы юрисдикции. Обосновывается вывод о том, что требования о возмещении вреда, причиненного уклонением от уплаты налогов, могут решаться исключительно в порядке административного судопроизводства.

Ключевые слова: налоговый долг; уклонение от уплаты налогов; юрисдикция; гражданский иск в уголовном деле.

The article deals with the problematic issue of civil claim in the criminal case on tax evasion. We analyze the concept of "harm caused by crime" and its relation to the concept of the tax debt, the problems of jurisdiction. Substantiates the conclusion that the claims for damages caused by tax evasion can be tackled only by administrative procedures.

Keywords: tax debt; tax evasion; jurisdiction; civil action in the criminal case.

Постановка задачі. Кримінальне провадження, учасником якого є платник податків або його керівник, впливає на його податково-правовий статус, механізм визначення грошового зобов'язання та стягнення податкового боргу. Ціла низка норм Податкового кодексу України передбачає особливості застосування традиційних положень податкового права у зв'язку із кримінальним провадженням.

Метою цієї статті є аналіз положень вітчизняного законодавства, що регулює стягнення податкового боргу в межах кримінальної справи про ухилення від сплат податків, виявлення проблем правового регулювання та формулювання пропозицій для їх подолання.

У ст. 127 Кримінально-процесуального кодексу України (надалі – КПК України) [1] передбачено, що підозрюваний, обвинувачений, а також за його згодою будь-яка інша фізична чи юридична особа має право на будь-якій стадії кримінального провадження відшкодувати шкоду, завдану потерпілому, територіальній громаді, державі внаслідок кримінального правопорушення. Шкода, завдана кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням, може бути стягнута судовим рішенням за результатами розгляду цивільного позову в кримінальному провадженні.

Отже, закон передбачає два способи відшкодування: 1) добровільний (особисто або за рахунок третіх осіб); 2) примусовий (за цивільним позовом).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Відшкодування шкоди в межах кримінального провадження відбувається за цивільним позовом. Інститут цивільного позову в кримінальній справі відомий давно та застосовується в багатьох країнах [2]. Однак багато вчених відносяться до нього критично. Як зазначає Х. Кахнич, дискусії зводяться до двох протилежних підходів: на думку одних вчених, правила і принципи цивільного судочинства, пов'язані з відшкодуванням матеріальних збитків, не можна механічно «імплантувати»